

De eerste houtverzameling uit 1670

Het houtkabinet van Linck

Tjerk Miedema

In de 17de en 18de eeuw waren 'Naturaliënkabinetten' of 'Kunstkabinetten' wijd verbreid. Vaak waren ze het werk van apothekers, die tegelijk meestal koopman en geleerde waren. Zij hadden door hun opleiding, zakelijke contacten en werk-omstandigheden de beste mogelijkheden en condities om vooral natuurproducten te verzamelen en te bewaren.

Zo startte rond 1670 de Duitse apotheker Johann Heinrich Linck (1638-1717) uit Leipzig een 'houtkabinet' als onderdeel van een naturaliënkabinet. In de literatuur is dit de eerst bekende houtverzameling, die voor een particuliere verzameling als bijzonder wordt aangegeven. Zoon Johann Heinrich Linck de oudere (1674-1734) (ill. 1) genoot een goede opleiding en had zo een praktisch leerjaar in Kopenhagen. Hij bereisde vele landen, zoals Zweden, Denemarken, Holland, Engeland, België en de vrijstad Danzig. In die landen deed hij niet alleen praktische apothekerservaring op maar knoopte hij ook contacten aan met plaatselijke verzamelaars. Zo bezocht hij de kabinetten van Albertus Seba (1665-1736) in Amsterdam, Jacob Theodor Klein (1685-1759) in Danzig en leerde hij de arts en botanicus Hans Sloan (1660-1753) en de arts en professor John Woodward (1665-1728) kennen aan het Gresham college in Londen. Tot zijn dood onderhield hij met hen contacten. Nadat hij in 1710 de apotheek van zijn vader had overgenomen, breidde hij de verzameling uit tot een van de omvangrijkste en meest uitgebreide van die tijd. Hij werd tot ver in de omgeving een beroemdheid als farmaceut door uitvindingen, als verzamelaar en als natuurwetenschapper, en publiceerde veel.

Linck wilde samen met Albertus Seba een boek met zijn kopergravures publiceren. Nadat Seba de documenten heimelijk had gekopieerd, stuurde hij

ze naar Linck terug. Seba zou later tot een eigen publicatie overgaan¹. Lincks zoon Johann Heinrich de jongere (1734-1807), die een maand na de dood van zijn vader werd geboren, nam naderhand de verzameling over. Hij kreeg vooral bekendheid door zijn driedelige publicatie over de inhoud van het gehele Linck'se Naturaliënkabinet met meer dan 3.440 zoölogische items, ca. 5.800 items van mineralen en 4.150 items uit het plantenrijk. De 'kunstafdeling' omvatte dan nog eens 460 andere objecten. Dit alles geeft een indruk van de enorme omvang van een dergelijk kabinet en de toenmalige verzameldrift.

Verzamelen moet dus de hele apothekersgeneratie Linck uit Leipzig wel in het bloed hebben gezeten. In 1787, ruim een eeuw na het ontstaan van de

Ill. 1.
Johann Heinrich
Linck de oudere in
feestelijke kledij.

Ill. 2.

Het met goud versierde 'houtkabinet' van de apothekersfamilie Linck, waarin de schuifladen met de 810 houtmonsters duidelijk zichtbaar zijn (foto: Dirk Hanus en Jürgen Gerhardt).

verzameling, beschreef een zekere Köhler de Linckverzameling als onomstreden een van de mooiste en voortreffelijkste particuliere verzamelingen van Duitsland. Vandaag de dag bevindt zich in de zogeheten 'Linck-Zimmer' van het 'Naturalienkabinett und Heimatmuseum' te Waldenburg, Saksen o.a. de eerste houtverzameling uit 1670 in een speciaal, prachtig hoogpotig, met goud versierd rocokokabinet (ill. 2).

De houtverzameling bestaat uit 810 houtmonsters, die in 27 schuifladen met 30 ieder meest

Ill. 3.

Enkele uitgeschoven laden met de monsters van de Linck-verzameling (foto: Dirk Hanus en Jürgen Gerhardt).

gepolijste monsters keurig alfabetisch zijn opgeborgen (ill. 3). De monsters hebben een afmeting van $11,5 \times 6 \times 0,6/0,9$ cm ($l \times b \times d$). Ze waren oorspronkelijk voorzien van de toenmalige Latijnse benaming van de houtsoorten op een bandvormig etiket. De botanische classificatie van Linnaeus² bestond in die tijd nog lang niet. Naderhand zijn ook Duitse namen aangebracht. De verzameling omvat voor een aanzienlijk deel inheemse houtsoorten en voor een kleiner deel uitheemse. Zo treft men o.a. de zuurkers, jeneverbes, vogelkers, wilde olijf, indiaans slangenhout, ebbenhout of Surinaams letterhout aan, maar ook monsters van struiken en boomwortels. Ze werden uit verschillende stukken verlijmd om het juiste formaat te verkrijgen. Zo is er de 'alant', een vroegere artsений-, verf- en kruidenplant of de 'Gichtrosenwurzel', een wortel die vooral ter bestrijding van epilepsie en jicht werd gebruikt. Als buitenlandse soorten treft men een serie aan die vooral vanwege de mooie kleuren en prachtige houtstructuren gewild waren als palissander, mahonie en ebbenhout.

De oorspronkelijke kast is zeer waarschijnlijk op een latere datum vervangen. Het geheel met inhoud kende dus een omslachtige overlevingsgeschiedenis en bevindt zich momenteel in het 'Naturalienkabinett und Heimatmuseum' te Waldenburg in Saksen, niet ver van Chemnitz.

De huidige kast behoeft restauratie en met de houtmonsters heeft men een probleem dat nog niet is opgelost. Deze monsters werden namelijk in de DDR-tijd met DDT tegen ongedierte behandeld en de stof is nu aan het kristalliseren. Het museum bezit verder een grote collectie uit een vroeger naturalienkabinet. Op verzoek wordt het houtkabinet en de schuifladen ter bezichtiging voor bezoekers geopend.

Noten

1. Albertus Seba, *Locupletissimi rerum naturalium thesauri accurata descriptio, et iconibus artificiosissimis expressio, per universam physices historiam. Ex toto terrarum orbe collegit, digessit, descripsit et depingendum curavit A(lbertus) S(eba)*. Amstelaedami: apud J. Wetstenium, & Guil. Smith, & Janssonio-Waesbergios, 1734-1765. 4 vol.; ill.; in-folio. De ingekleurde prenten van het exemplaar bewaard in de Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, werden in 2005 door uitgeverij Taschen (Keulen) in facsimile uitgegeven, weliswaar zonder vermelding van de houtverzameling: *Cabinet of Natural Curiosities. Based on the Copy in the Koninklijke Bibliotheek, The Hague. Das Naturalienkabinett. Nach dem Original aus der Koninklijke Bibliotheek, Den Haag. Le Cabinet des curiosités naturelles, d'après l'original de la Koninklijke Bibliotheek, La Haye*, Keulen – Londen, Taschen, 2005.

2. Linnaeus leefde van 1707 tot 1778; zijn botanische classificatie ontstond pas vanaf 1770.

Résumé

L'art de collectionner était fort en vogue aux 17e et 18e siècles. Ces collections étaient souvent considérables et résultaient à leur tour en des cabinets de curiosités naturelles et artistiques. Parallèlement aux collections constituées par des notables, c'étaient surtout des pharmaciens qui s'adonnaient à cette passion. C'est ainsi que vers 1670, le pharmacien allemand Johann Heinrich Linck (1638-1717), de Leipzig, et le premier d'une lignée de trois générations de pharmaciens, se constitue un cabinet d'échantillons de bois au sein de son cabinet de curiosités naturelles. C'est la première collection d'échantillons de bois connue, ce qui la rend exceptionnelle. Son fils, Heinrich Linck l'ancien (1674-1734) a développé cette collection. Il visita notamment à Amsterdam le cabinet du célèbre Albertus Seba (1674-1734). Le cabinet fut à son tour transmis à son fils Johann Heinrich Linck le jeune (1734-1807). Celui-ci se rendit notamment célèbre en publiant le catalogue impressionnant du cabinet de curiosités naturelles de Linck. Cette publication donne une très bonne idée de l'importance de ce cabinet et surtout de l'esprit des collectionneurs de cette époque.

Actuellement, le 'Naturalienkabinett und Heimatmuseum' à Waldenburg, en Saxe conserve entre autres dans la 'Chambre de Linck', la première collection de

bois constituée de 810 échantillons d'essences de bois souvent rares dans un magnifique cabinet sur pieds de style Rococo rehaussé d'or.

Summary

During the 17th and the 18th centuries collecting was very common. It often resulted into extremes which then lead to the creation of nature or art cabinets. Apart from prominent people, pharmacists were often the ones who occupied themselves with collecting. Thus, around 1670, the German pharmacist, Johann Heinrich Linck (1638-1717), from Leipzig started, as the first in three generations, a 'wood cabinet' as part of a nature cabinet. This is the first known wood cabinet. His widely travelled son, Johann Heinrich Linck Senior (1674-1734), subsequently continued the activity. He visited, amongst others, the cabinet of the well-known Albertus Seba (1665-1736) in Amsterdam. Afterwards, Johann Heinrich Linck Junior (1734-1807) took up the collection. He became especially known through the publication on the content of the very elaborate *Linck's Nature Cabinet*. The publication provided a very good impression of the enormous size of such cabinet and also especially of the collector's mania at the time.

The so-called 'Linck-Zimmer' of the 'Naturalienkabinett und Heimat-museum' in Waldenburg, Saxony, nowadays houses this first wood collection with 810, often peculiar, wood specimens from 1670 in a special, beautiful, high legged, gold decorated, Rococo cabinet.

